

УДК 631.115: 304.3

DOI: 10.18524/2413-9998/2018/1(38).135529

Д. І. Шеленко,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку і аудиту

ДВНЗ «Прикарпатський національний

університет імені Василя Стефаника»

Ясінських 49/ 3, м. Івано-Франківськ, 76010, Україна

e-mail: diantsya@ukr.net

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «РІЗНОУКЛАДНІСТЬ»

Досліджено процеси виробничих відносин, які існували в різні епохи розвитку, що зумовлюють появу різних укладів їх поступове перетворення, видозмінення та удосконалення. Проведено аналіз становлення різноукладності відповідно до періодів розвитку людства.

Доведено, що враховуючи складність функціонування різних укладів у сучасних умовах господарювання, необхідно забезпечити весь комплекс умов для створення сприятливого бізнес клімату і перетворення його в систему економічного зростання. Визначено стратегічні пріоритети розвитку організаційно-правових форм в умовах різноукладності.

Ключові слова: розвиток, різноукладність, сільське господарство, система, стратегічні пріоритети.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процеси виробничих відносин, які існували в різні епохи розвитку зумовлюють появу різних укладів їх поступову переорієнтацію, видозмінення та удосконалення. Отже на розвиток різноукладності у сільському господарстві України впливають дві групи факторів: економічні та організаційні. Економічні фактори включають забезпечення розширеного відтворення та підтримання його в належному стані, зростання обсягів виробництва та досягнення кращих кінцевих результатів. Організаційні фактори розвитку різноукладності пов'язані з виникненням різних укладів та із змінами, що відбувалася в діяльності укладів і докорінному реформуванню відносин власності. У цьому контексті аналіз розуміння суті різноукладності є актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Теоретико-методологічні аспекти, концепції та проблеми розвитку різноукладності присвячено ряд наукових праць відомих вчених: І. Ф. Баланюка, О. Г. Булавки, В. К. Збарського, А. В. Збарської, В. В. Зіновчука, І. В. Прокони, В. П. Рябокони, В. М. Скупого, П. Т. Саблука, Л. В. Шевченко, О. М. Шестопаля, Л. О. Шепотько, В. В. Юрчишина та ін.

Особливими є погляди В. Х. Бруса, про те, що різноукладність формується в особливих суспільно-економічних умовах перехідного етапу розвитку аграрного сектора економіки. Автор доводить, що розуміння укладу, як системи виробничих відносин, повинно відображатись цілісно і в основі має бути людина та її праця [1, с. 11-12].

У контексті є слушним твердження В. К. Збарського та А. В. Збарської проте, що сукупність укладів в аграрному секторі України, що функціонують в певному етапі розвитку сільського господарства, формують його різноукладність [2, с. 108].

У процесі нашого наукового дослідження опрацьовано праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, проте питання системного підходу до вивчення етапів становлення різноукладності та визначення складових різноукладності потребуватиме подальших напрацювань та розробок.

Постановка завдання. Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування та ідентифікація розуміння суті різноукладності, визначення його складових. Завданням дослідження виступало наукове опрацювання різних підходів розгляду поняття «різноукладність», які повинні враховувати особливості історичних етапів їх розвитку.

У ході проведеного дослідження були задіяні такі методи як діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення явищ і процесів, які відбуваються в умовах різноукладності. Для виконання поставленого завдання нами використано методи системного аналізу, абстрагування та ідеалізації, за допомогою яких було окреслено основні етапи розвитку «різноукладності».

Виклад основного матеріалу дослідження. Різноманітність форм господарювання в аграрному секторі, що сформувалися в конкретних умовах під впливом певного середовища, характеризують різноукладність.

Поняття «уклад» не має однозначного визначення в економічній літературі також на законодавчому рівні суть цього терміну не визначено. Проблеми різноукладності в аграрному секторі економіки почали активно обговорюватись на пореформеному етапі розвитку тобто на початку 2000 року. Однією з перших робіт в цьому аспекті була праця В. Х. Бруса, в якій проведено напрацювання щодо механізмів розвитку різноукладності у сільському господарстві.

Основні підходи до трактування категорії «різноукладність» подано в таб. 1.

Таке визначення дозволяє розглядати різноукладність, як складну соціальну систему укладів, яка виникла і функціонує з певними способами господарювання, принципами та функціями.

Зауважимо, що деякі автори розглядають також поняття «різноукладність», яке охоплює різноманітність форм господарювання, що сформувалися в конкретних умовах під впливом певного середовища.

На думку В. Х. Бруса в подальшому формування різноукладності, повинно бути як однієї з підсистем або системоутворюючих складових цієї суперсистеми як цілого, та укладоутворюючої підсистеми як її часткового прояву [1, с. 15-16].

Серед вітчизняних та зарубіжних економістів склалися неоднозначні трактування терміну «різноукладність», найбільш чітко прослідковуються дві позиції. Автори першої позиції визначають дане поняття як сукупність укладів у їх взаємозв'язку та взаємозалежності, інші ж підтримують позицію, що «різноукладність» – це вся економіка, від якої залежатиме характер соціально-економічних відносин на селі.

На наш погляд перша позиція ширше розкриває суть поняття в науковому соціальному і економічному змісті і розглядає його як кооперування та функціонування системи укладів. Різноукладність – це суспільно-політичний напрямок.

Таблиця 1

Основні підходи до трактування категорії «різноукладність»

Автор	Зміст поняття «різноукладність»
Светлакова Н. А. [3, с. 5]	«як систему різноманітних форм господарювання»
Сундетов Ж. [4, с. 6]	розглядається як «система конкуруючих, взаємодоповнюючих різних форм господарювання та відносин власності, які сприяють поєднанню стабільності та гнучкості економіки, її ефективності та соціальної орієнтованості»
Скупий В. М. Шевченко Л. М. Юрчишин В. В. [5, с. 7]	«це цілісне поєднання системи укладів, заснованих на відповідних формах власності, способах їх використання та правових формах організації виробництва у їх взаємозв'язку та взаємозалежності»

Продовження таблиці 1

Ніконов А. А. [6, с. 453]	як «формування державного, приватного й кооперативного секторів, представлених різноманітними формами господарств. Сукупність таких мікроекономічних систем визначає їх місце в розвитку аграрного сектору. Кожен окремий уклад функціонує не у відриві від сільськогосподарської галузі як надскладної біо-соціально-економічної системи, а виступає її складовою, що має прямий вплив на функціонування та її ефективність»
Вікіпедія [7]	«це існування при даній економічній системі різних форм господарювання»
Босв В. Р., Шутьков А. А. [8, с. 5]	«це організаційно-економічна структура аграрного виробництва, яка ґрунтується на раціональному поєднанні різних форм власності та господарювання»
Шевченко Л. М. [9, с. 39-40]	«передбачаючи різноманітність форм господарювання, конкретних видів підприємств, надає свободу вибору діяльності: підприємництво; наймана праця; членство в підприємствах з колективною організацією праці»
Гейтер М. Я. [10, с. 84]	«це вся економіка і в кінцевому рахунку увесь суспільний лад»
Великий тлумачний словник сучасної української мови [11, с. 32]	«як такий який має кілька (багато) укладів»
Баланюк Г. В. [12, с. 319]	«це сукупність укладів, що сформувалися в конкретних умовах під впливом певного середовища, при поєднанні яких створюються необхідні економіко-правові передумови ефективного функціонування сільського господарства»

Джерело: скомпоновано автором.

За висновками вчених ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, багатукладність є однією з основних підвалин вироблення стратегії стійкого розвитку АПК [9, с. 40].

Оскільки системність у розвитку і функціонуванні різноукладної економіки дасть можливість виконати поставлене перед нами завдання, яке полягає в розробці адекватного механізму функціонування різних укладів та їх гармонійного розвитку, що забезпечить підвищення ефективності розвитку аграрного виробництва та поширенню трансформаційних процесів.

Розвиток різноукладності слід розглядати з позиції об'єктивних і суб'єктивних передумов їх формування, до яких відносять: соціальні, історичні, економічні, законодавчі, організаційні, наукові, політичні [13, с. 104].

В. К. Збарський, А. В. Збарська, проводячи дослідження різноукладності в аграрному секторі України вказують, що подальший розвиток багатукладної економіки становитимуть різні організаційно-правові формам господарювання, з поєднанням у них приватної власності на землю та майно і сучасного технологічного виробництва. Важливе значення буде мати співпраця середніх і дрібних фермерських господарств із великими аграрними господарствами за рахунок поєднання спеціалізації, кооперації та інтеграції [1, с. 114].

Наведені вище визначення ще раз переконують у відсутності чіткого визначення складових різноукладності.

По-перше, це оцінка вивчення передового досвіду ефективної роботи укладів в ринкових умовах.

По-друге, розробка механізму удосконалення функціонування укладів.

По-третє, різноукладність як особливий напрямок діяльності, який потребує адекватного середовища, яке б забезпечувало створення системи довгострокового пільгового сільськогосподарського кредиту для оновлення матеріально-технічної бази.

По-четверте, цільова орієнтованість, яка вимагатиме впровадження новачій і виконуватиметься через впровадження нових можливостей, яке спонукатиме до росту укладів.

Для розуміння суті виникнення укладів проведено аналіз становлення різноукладності.

Головними нововведеннями XI ст. в соціально-економічній галузі стала політична роль міста і виникненням приватно-власного землеволодіння. На початку даного століття сталися принципові зміни в економічному укладі Древньоруської держави, що спричинили соціально-політичні на-

слідки. Економічною основою нових міст служило, аграрне (ремісниче) виробництво, яке було орієнтоване переважно на місцевий ринок.

Перетворення аграрного виробництва на найважливішу частину господарського життя було неминучим наслідком. Основну масу угідь складала землі сільських общин, що оброблялися вільними землеробами-общинниками (смердами). Разом із общинними землями появляються землі князівські, боярські, церковних корпорацій, придбані у власність шляхом освоєння раніше неосвоєних земель, купівлі або дарування. Особи, які обробляли такі землі, часто знаходилися в тій або іншій економічній або особистій залежності від власника. Немає даних для того, щоб судити, наскільки великий був дохід від такого роду князівських земель в порівнянні з доходами від державних податків і судових зборів, але ясно, що саме приміські князівські села складала основу двірцевого господарства, не лише сільського, але і ремісничого. Землі двірцевого комплексу належали не конкретному князю, а князівському столу як такому.

О. А. Фролова в дореволюційному періоді виділяє три етапи становлення малих форм господарювання:

I етап (з давніх часів до 1861 р.) – по-черзі проходить закріплення присадибних ділянок до ліквідації кріпосного права;

II етап (1861-1906 рр.) – ліквідація кріпосного права. Даний етап характеризувався сукупністю дрібних селянських господарств, які господарювали власними силами і за власні кошти;

III етап (1906-1917 рр.) – «Столипінські» реформи. Розвиток фермерства [14, с. 23].

Основні етапи дореволюційного періоду характеризувалися наявністю таких укладів: індивідуально-селянського; поміщицького; общинно-родового; капіталістичного; ремісничко-кустарного; артільного; державного [14, с. 24].

В економіці країни СРСР в 1920 р. тісно перепліталось п'ять суспільно-економічних укладів:

- натуральне господарство;
- дрібнотоварне виробництво;
- приватногосподарський капіталізм;
- державний капіталізм;
- соціалістичний уклад.

В результаті колективізації одноосібних селянських господарств і широкого розвитку радгоспів дрібнотоварний та капіталістичний уклади на селі поступилися місцем соціалістичному [10, с. 416]. Дані етапи

проходили не через заперечення існуючих поглядів, а шляхом системного впорядкування його основ на нові більш витриваліші та конкурентніші форми господарювання.

В історії Західної України розвиток різноукладності доцільно поділити на шість етапів.

Перший розпочався в 1917 р. – знищено селянський уклад (основу якого становили середні й великі землеволодіння).

Другий етап 1920-1939 рр. – панування Польщі

Третій етап 1940-1990 рр. – колективізацією знищено – сільські господарства середнього достатку. Функціонував державний сільськогосподарський уклад та започаткував розвиток недержавний колгоспно-кооперативний уклад.

Четвертій етап 1990-2000 рр. – сформувався селянський уклад та уклад сформований на засадах поєднання приватної власності на землю. Припинив своє існування колгоспно-кооперативний. У цей час Україна стає незалежною державою, відбувається перехід економіки країни до ринкових відносин, розвиваються нові форми укладів.

Четвертий етап 1994-2000 рр. – етап реформування сучасних (пострадянських) аграрних відносин в Україні. Прийняття Указу Президента України від 10 листопада 1994 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» [15] й закінчуючи організаційним завершенням виконання Указу Президента України від 3 грудня 1999 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки України» [16]. Відбулося перетворення колективних сільськогосподарських підприємств та інших недержавних агроформувань.

П'ятий етап 2001-2010 рр. – пореформений етап, який охопив безпосередньо виробничу сферу, проходить процес становлення і утвердження різних укладів. Був прийнятий Господарський кодекс [17], який регламентував правові основи функціонування різноманітних суб'єктів господарювання. Прийняття даного кодексу стимулювало ріст ділової активності різних форм власності та розвиток підприємництва в Україні.

Даний етап, ще можна охарактеризувати як асоціальний – масовий виїзд працездатного населення закордон до Італії та Португалії.

Розробка стратегії орієнтованої на розвиток аграрного сектору економіки на період до 2020 р., включатиме формування ефективного та соціально орієнтованого багатуукладного сектору економіки країни, який повинен сприяти вирішенню потреб, які виникатимуть на внутрішньому ринку та сприятиме утримання позицій на міжнародному

ринку сільськогосподарської продукції. Дана стратегія потребуватиме вирішення пріоритетних напрямків формування різних організаційно-правових форм (селоутворюючих господарств), з умовою, що власники проживатимуть на селі і в процесі своєї діяльності поєднуюватимуть права на користування землею та праці на ній враховуючи свої економічні інтереси з інтересами громади села [18].

На даному етапі повинно послідовно та цілеспрямовано відбутися відродження хліборобської слави країни [19, с. 53].

З погляду укладоутворення на думку селян колгоспно-кооперативний або виробничий уклад міг ще тривалий час зберігати свої позиції, проте історія розпорядилась по іншому, проблема лиш в тому, наскільки вдало цим скористалась держава і селяни [19, с. 25].

Сьогодні на селі в умовах різноукладності є чимало проблем соціально-економічного характеру і тому для їх розв'язання необхідно поєднання зусиль різних організаційно-правових форм господарювання та сприяння органів місцевої влади для створення кооперативів. Мета створення кооперативу повинна включати соціальну, економічну та організаційну спрямованість та задоволення потреб членів кооперативу і включатиме форму виробничого співробітництва. Отже створення сервісних та обслуговуючих кооперативів повинно бути реалізовано в короткостроковій перспективі.

Стратегічні пріоритети розвитку організаційно-правових форм в умовах різноукладності є невід'ємною складовою фінансової стратегії, що подано на рисунку 1.

Суть стратегічних пріоритетів розвитку організаційно-правових форм в умовах різноукладності полягатиме в довгострокових та короткострокових перспективах. До довгострокових перспектив належать: інтеграційні зв'язки; надання цільової допомоги на розвиток соціальної сфери села; збільшення кількості організаційно-правових форм; розвиток дієздатних, конкурентоспроможних форм господарювання. Короткострокові перспективи включатимуть: спільну діяльність на основі кооперації; регулювання сільської зайнятості; забезпечення виробництва екологічно чистої продукції та якісного надання послуг населенню.

Конкурентне середовище вимагає від науковців вирішувати питання щодо забезпечення зрівноваженого розвитку укладів, яке повинно відбуватися, з одного боку, шляхом урізноманітнення форм господарювання, відображаючи тенденції спеціалізації і диверсифікації, а з другого шляхом пошуку і впровадження внутрішніх сил та можливостей кожного з укладів, як елементів саморозвитку.

Рис. 1. Стратегічні пріоритети розвитку організаційно-правових форм в умовах різноукладності

Джерело: Власне опрацювання.

Категорія «різноукладності» виступає поняттям, що відображає істотні зв'язки і відносини у різних укладах.

Враховуючи складність функціонування різних укладів у сучасних умовах господарювання, необхідно забезпечити весь комплекс умов для створення сприятливого бізнес клімату і перетворення його в систему економічного зростання.

Висновки та пропозиції. Дослідивши різні точки зору зроблено висновок, що уклад з моменту зародження перших ідей до сучасності пройшов досить тривалий і нелегкий шлях розвитку і має право на дослідження, розвиток та визнання як самостійної категорії, яка буде характеризуватися наявністю предмету, об'єктів, методів та методології дослідження.

На сьогодні потрібно всіляко підтримувати розвиток та функціонування різних укладів, що діють на даній сільській території, шляхом їх кооперації, для безперервного розвитку на основі добросовісної конкуренції.

Ситуація, яка склалась в аграрному секторі економіки, свідчить, що подальший розвиток багатокладної економіки можливий за рахунок

комплексного вирішення соціально-економічних, організаційно-технологічних, та трудових проблем. Це включатиме:

- зміцнення виробничої бази;
- впровадження новітніх технологій;
- забезпечення мотивації праці та належного рівня оплати праці;
- забезпечення соціального розвитку;
- співпраця різних організаційно-правових форм за рахунок кооперації.

Перспективи подальших досліджень за відповідною тематикою будуть полягати в детальному вивченні наслідки впливу факторів на розвиток організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств в умовах різноукладності. А також повинні стосуватись вивченню теоретичних основ розвитку організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств і впливу на них складових різноукладності.

Використання найсучасніших методів і прийомів дасть змогу зрозуміти невивчені стадії різноукладності та розробку збалансованого розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах різноукладності.

Список використаної літератури

1. Брус В. Х. Развитие разноукладности у сельском хозяйстве региона : дис. на зодбуття ступеня канд. екон. наук : 08.07.02 / В. Х Брус. – Київ, 2002. – 162 с.
2. Збарський В. К. Развитие разноукладности в аграрном секторе Украины / В. К. Збарський, А. В. Збарська // Зб. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – № 4 (28), – 2014. – С. 107-115.
3. Светлакова Н. А. Проблемы развития организационных форм хозяйствования в аграрном секторе экономики / Н. А. Светлакова. – Пермь, 1993. – 160 с.
4. Сундетов Ж. Организационно-экономические основы формирования и развития многоукладной экономики на селе : автореф. на соискание ученой степени доктора экономических наук / Ж. Сундетов – Алмата, 1996. – 50 с.
5. Скупий В. М. Формування різноукладності на селі / В. М. Скупий, Л. М. Шевченко, В. В. Юрчишин – Київ : Ін-т аграр. економіки, 1999. – 56 с.
6. Никонов А. А. Спираль многовековой драмы : аграрная наука и политика России (XVIII-XX) / А. А. Никонов – Москва : Энциклопедия рос. деревень, 1995. – 574 с.
7. Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wiki/Экономический_уклад. (дата 02.11.2013). – Назва з екрану.
8. Боев В. Р. Концепция развития многоукладной экономики АПК России

- / В. Р. Боев, А. А. Шутьков. – Москва : Энциклопедия рос. деревень, 1993. – 46 с.
9. Розвиток різноукладності на селі : особливості, проблеми / В. В. Юрчишин, Л. М. Шевченко, В. Х. Брус та ін. ; За ред. В. В. Юрчишина. – Київ : ННЦ ІФУ, 2004. – 446 с.
  10. Гефтер М. Я. Многоукладность – характеристика целого / М. Я. Гефтер // Вопросы истории капиталистической России : Проблема многоукладности : Сб. статей. – Свердловск : Энциклопедия рос. деревень, 1972. – С. 83-99.
  11. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Київ : Перун, 2001. – 1440 с.
  12. Баланюк Г. В. Сутність понять «уклад» та «різноукладність» / Г. В. Баланюк // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 6 (32). – С. 317-320.
  13. Шеленко Д. І. Передумови становлення і розвитку укладів / Д. І. Шеленко // Вісник Прикарпатського університету. Серія економіка. – Випуск X. – Івано-Франківськ : “Плай”, 2014. – С. 103-106.
  14. Фролова О. А. Развитие форм хозяйствования в многоукладной аграрной экономике: теория, методология, практика : дис. на соискание ученой степени доктора экономических наук. Спец. 08.00.05. / О. А. Фролова. – Княгинино. – 310 с.
  15. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» // Урядовий кур’єр. – 1994. – 15 лист.
  16. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : Указ Президента України // Урядовий кур’єр. – 1999. – 8 груд.
  17. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата 01.03.2018). – Назва з екрану.
  18. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 р.) Проект. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p> (дата 01.03.2018). – Назва з екрану.
  19. Юрчишин В. В. Селяни України про себе і про них / В. В. Юрчишин. – Київ : Інститут аграрної економіки та прогнозування. – 2011. – 73 с.

Стаття надійшла 28.01.2018 р.

Д. И. Шеленко,

кандидат экономических наук,

доцент кафедры учета и аудита

ГВУЗ «Прикарпатский национальный

университет имени Василия Стефаника»

Ясинских 49/3, г. Ивано-Франковск, 76010, Украина

e-mail: diantnya@ukr.net

СУЩНОСТЬ КАТЕГОРИИ «МНОГОУКЛАДНОСТЬ»

Исследованы процессы производственных отношений, которые существовали в разные эпохи развития, обуславливают появление различных укладов их постепенное превращение, видоизменение и совершенствование. Проведен анализ становления многоукладности в соответствии с периодами развития человечества.

Доказано, что учитывая сложность функционирования различных укладов в современных условиях хозяйствования, необходимо обеспечить весь комплекс условий для создания благоприятного бизнес климата и превращение его в систему экономического роста. Определены стратегические приоритеты развития организационно-правовых форм в условиях многоукладности.

Ключевые слова: развитие, многоукладности, сельское хозяйство, система, стратегические приоритеты.

D. I. Shelenko,

cand. sc. (ekon.), assoc. prof.

of department of accounting and auditing,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Yasynskykh 49/3, m. Ivano-Frankovsk, 76010, Ukraine

e-mail: diantsya@ukr.net

THE ESSENCE OF THE CONCEPT “HETEROGENEITY”

The processes of industrial relations that existed in different periods of development predetermine the emergence of different structures of their gradual transformation, modification and improvement have been investigated. The analysis of the formation of heterogeneity according to the periods of development of mankind has been carried out.

It has been proved that taking into account the complexity of the operation of different structures in modern economic conditions, it is necessary to provide the whole complex of conditions for creation of a favorable business climate and its transformation into a system of economic growth. The strategic priorities of the development of organizational and legal forms in the conditions of heterogeneity have been determined.

Key words: development, heterogeneity, agriculture, system, strategic priorities.

References

1. Brus, V. Kh. (2002). Rozvytok riznoukladnosti u silskomu hospodarstvi rehionu [Development of heterogeneity in agriculture of the region]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Zbarskyi, V. K. & Zbarska, A. V. (2014). Rozvytok riznoukladnosti v aharnomu sektori Ukrainy [Development of heterogeneity in the agrarian sector of Ukraine]. *Zb. nauk. prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*. – *Collection of the scientific works of Tavriyskiy state agrotechnological university*, 4 (28), pp. 107-115. [in Ukrainian].

3. Svetlakova, N. A. (1993). Problemy razvitiia organizatsionnykh form khoziaistvovaniia v agrarnom sektore ekonomiki [Problems of the development of organizational forms of management in the agrarian sector of the economy]. Perm. [in Russian].
4. Sundetov, Zh. (1996). Organizatsionno-ekonomicheskie osnovy formirovaniia i razvitiia mnogoukladnoi ekonomiki na sele [Organizational and economic bases of formation and development of heterogeneity economy in the village]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Almaty. [in Russian].
5. Skupyi, V. M., Shevchenko, L. M. & Yurchyshyn, V. V. Formuvannia riznoukladnosti na seli [Formation of heterogeneity in the village]. Kyiv : In-t ahrar. ekonomiky. [in Ukrainian].
6. Nikonov, A. A. (1995). Spiral mnogovekovoi dramy : agrarnaia nauka i politika Rossii [The spiral of centuries-old drama : agrarian science and politics of Russia]. Moskva : Entsiklopediia ros. dereven. [in Russian].
7. Wikipedia. – Retrieved from : http://en.wikipedia.org/wiki/Economic_construction. [in Ukrainian].
8. Boev, V. R. & Shutkov, A. A. (1993). Kontsepsiia razvitiia mnogoukladnoi ekonomiki APK Rossii [Concept of development of the heterogeneity economy of Russian AIC]. Moskva : Entsiklopediia ros. dereven. [in Russian].
9. Yurchyshyn, V. V., Shevchenko, L. M. & Brus, V. Kh. (2004). Rozvytok riznoukladnosti na seli : osoblyvosti, problemy [Development of heterogeneity in the countryside : peculiarities, problems]. Kyiv : NNTs IFU. [in Ukrainian].
10. Gefer, M. Ya. (1972). Mnogoukladnost – kharakteristika tselogo [Heterogeneity is the characteristic of the whole]. *Voprosy istorii kapitalisticheskoi Rossii : Problema mnogoukladnosti : Sb. statei. – Issues of the history of capitalistic Russia : Problem of the heterogeneity : Collection of the articles*. Sverdlovsk : Entsiklopediia ros. dereven, pp. 83-99. [in Russian].
11. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2001). [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv : Perun. [in Ukrainian].
12. Balaniuk, H. V. (2012). Sutnist poniat «uklad» ta «riznoukladnist» [The essence of the concepts “structure” and “heterogeneity”]. *Innovatsiina ekonomika, Vseukrainskyi naukovo-praktychnyi zhurnal. – Innovative economy. Ukrainian practical and scientific journal*, № 6 [32], pp. 317-320. [in Ukrainian].
13. Shelenko, D. I. (2014). Peredumovy stanovlennia i rozvytku ukladiv [Prerequisites for the formation and development of structures]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriia ekonomika. – Herald of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, Vol. X, pp. 103-106. [in Ukrainian].
14. Frolova, O. A. Razvitie form hoziaistvovaniia v mnogoukladnoi agrarnoi ekonomike : teoriia, metodologiia, praktika [Development of forms of management in a heterogeneity agrarian economy : theory, methodology, practice]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kniaginino [in Russian].
15. Ukaz Prezidenta Ukrainy «Pro nevidkladni zakhody shchodo pryskorennia

- zemelnoi reformy u sferi silskohospodarskoho vyrobnytstva» (1994). [Decree of the President of Ukraine «On Urgent Measures to Accelerate Land Reform in the Field of Agricultural Production»]. *Uriadovyi kurier*. – *Government courier*. [in Ukrainian].
16. Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro nevidkladni zakhody shchodo pryskorennia reformuvannia aharnoho sektora ekonomiky” (1999). [On urgent measures to accelerate the reform of the agrarian sector of the economy : Decree of the President of Ukraine]. *Uriadovyi kurier*. – *Government courier*. [in Ukrainian].
  17. Hospodarskyi kodeks Ukrainy. (2003). [Commercial code of Ukraine]. (January 2016, No. 436-IV). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. [in Ukrainian].
  18. Stratehiia rozvytku aharnoho sektoru ekonomiky (na period do 2020 r.). [Strategy for the development of the agrarian sector of the economy (up to 2020)]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-r> [in Ukrainian].
  19. Yurchyshyn, V. V. (2011). Seliany Ukrainy pro sebe i pro nykh [Peasants of Ukraine about themselves and them]. Kyiv : Instytut aharnoi ekonomiky ta prohnozuvannia [in Ukrainian].